

כז ע"א

[א] גמ' ת"ר כ"ד משמרות - של לויים.

אור אליהו

טובא". ותירצה הגמ': "אלא שתים עשרה מהן ביריחו. הגיע זמן המשמר לעלות חצי המשמר היה עולה מארץ ישראל לירושלים, וחצי המשמר היה עולה ליריחו⁶⁷, כדי שיספקו מים ומזון לאחייהם שבירושלים". והנה לא מצאנו שיהיו ישראלים מסייעים לכהנים שבירושלים, אלא רק זאת מצאנו בישראלים, שיהיו עומדים על הקרבן בירושלים⁶⁸, או שיתכנסו בעריהם ויתפללו שיתקבל קרבן התמיד ברצון⁶⁹.

וכן אין לומר שהכוונה לכהנים, משום שתפקידם של הכהנים הוא להתעסק בהקרב

האבידה⁶⁵. ונמצא אם כן, לפי גירסא זו, שהגמ' כלל לא תירצה קושיא זו⁶⁶.

[א] בגמ': "תנו רבנן עשרים וארבעה משמרות בארץ ישראל, ושתיים עשרה ביריחו". כך היא הגירסא שלפנינו. אמנם בגליון הש"ס של רבינו הוסיף תיבות "של לויים", והיינו שצריך לגרוס: "תנו רבנן עשרים וארבעה משמרות של לויים בארץ ישראל, ושתיים עשרה ביריחו".

ונראה הטעם, שכן אין לומר שהכוונה לישראלים, שהרי על הברייתא הנ"ל הקשתה הגמ': "שתים עשרה ביריחו נפישן להו

66. ואין לומר שבמה שאמרה הגמ' שרבי חנינא קנה את התרנגולים בדמי המציאה תירצה את הקושיא, והיינו, שכיוון שעסוק במצווה לא גזרו חכמים בכהאי גוונא לא לגדל בהמה דקה, שכבר כתב בגבורת ארי על האפשרות לומר סברא זו: "דאין זה נראה, דאין יפה כח המוצא מכח הבעלים עצמן" (ולכן תירץ במסקנה שגידל אותם במדבר או ביער כנ"ל).

67. כך היא גירסת הלשון השני שברש"י.
68. וכמבואר ברמב"ם (כלי המקדש ו, א): "לפיכך תקנו נביאים הראשונים שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד, וחלקו אותם כ"ד מעמדות, כמנין משמרות כהונה ולויה, ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן ממונה על כולם, והוא נקרא ראש המעמד".

69. ברמב"ם (שם ב): "בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת, מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה נכנסין למקדש עם משמר כהונה ולויה של אותה שבת, והרחוקים שבאותו מעמד, כיון שהגיע מעמד שלהן, הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן".

דברי התוספות שכתוב בעין יעקב, דעזים גופייהו מציאה הוו, והיה הוא שומר אבידה כו' ע"ש בעין יעקב".

65. כן הקשה במהרש"א (הנ"ל בהערה הקודמת). וכן הקשה בגבורות ארי. וכתב לתרץ על פי תוספות שהביא ה"כותב" בעין יעקב: "ומצאתי כתוב שפירשו התוס' הווי ליה הני עיזי אמרו הגאונים מציאה היה ולא נודע לבעלים, והווי ליה שומר אבידה. והטעם שאמרו כן, משום דאמרינן לעיל די לו בקב חרובין, אלמא דלא היה לו מיד, אלו דברי התוס'. משמע דלא גרסינן בגמרא את כל זה מ'ורבי חנינא מהיכן הווי לו עיזי עד והן הן עיזי דאיתי דובי בקרנייהו'" (וכן תירץ במהרש"א הנ"ל).

אלא עדיין קשה, שגם אם נאמר שמצא את העזים, היה לו למוכרם משום איסור גידול בהמה דקה בארץ ישראל, וכתב על זה בגבורות ארי: "ונראה לי דרבי חנינא גדל להני עיזי במדבר או ביער דשרי, וכדתנן בפרק ז' דבבא קמא אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל, ובגמרא תניא אבל מגדלין בחורשין פירוש ביערות שבארץ ישראל".

כה ע"ב

[א] גמ' ת"ר אנשי משמר (רשום עליו אות ב'). היו בו' ואנשי מעמד (רשום עליו אות א') - כלומר, דצ"ל להיפך.

אור אליהו

ברצון, ואנשי מעמד מתכנסין לבית הכנסת כו'. כך היא הגירסא שלפנינו. אמנם בש"ס של רבינו על תיבת "משמר" היה רשום עליו אות ב', ועל תיבת "מעמד" היה רשום עליו אות א'. כלומר דצריך לומר להיפך⁷⁴: "תנו רבנן, אנשי מעמד היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון, ואנשי משמר מתכנסין לבית הכנסת" כו'.

הקרבנות בבית המקדש⁷⁰, ולא מסתבר שחצי המשמר של הכהנים ילך ליריחו לספק מים ומזון⁷¹.

לכן, על כרחך שהכוונה ללויים, שגם הם נקראו משמרות⁷², וחלק מתפקידם של הלויים היה לסייע לכהנים בעבודתם⁷³.

[א] בגמ': "תנו רבנן אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל

מחלקות". וכן הוא ברמב"ם (כלי המקדש ג, ט): "שמואל הרואה ודוד המלך חלקו הלויים לארבעה ועשרים משמרות".

73. וכמו שכתוב (יה, ב): "וְגַם אֶת אֶחֶיד מִשֵּׁה לְיִי שִׁבְט אֲבִיךָ הִקְרַב אִתָּךְ, וְיָלוּ עֲלֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ, וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֱהֱל הָעֵדֻת".

74. וכן הגיה בהגהות הר"ב מרנשבורג והוסיף וז"ל: "וכן מוכח במתני' וברמב"ם פ"ו מהלכות כלי מקדש הלכה א ב ו' ודו"ק". מה שכתב שכן מוכח במתני' עיין בהערה 76. [ומה שכתב לדייק מדברי הרמב"ם שמוכח מדבריו כהגהתו. הנה בכסא רחמים (מסכת סופרים יז, ה) כתב להיפך, שדעת הרמב"ם שאנשי משמר הם אלו שעלו לירושלים, ואנשי מעמד הם אלו שהיו מתכנסים בעריהם, ועיין שם שכתב שכן דעת הגאונים והריטב"א].

וכן נראה שגרס בנחלת יעקב (מסכת סופרים שם) שכתב וז"ל: "אם כן מבואר אותן ישראלים שהיו בירושלים נקראים אנשי מעמד, וישראל שבאותו משמר, שהיו מתכנסין לעריהם, נקראים אנשי משמר". ובספר כסא רחמים (שם) הביא את דברי הנחלת יעקב והקשה עליו באורך ורוחב. ובשדה יצחק כתב: "וכן מצאתי בספר מעשה רב שהגיה

70. וכמבואר ברמב"ם (שם ד, א): "הכהנים הובדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".

71. והוסיף הגאון בעל שו"ת "ארחותיך למדני" שליט"א טעם נוסף, שלא מסתבר שהכהנים עלו ליריחו, על פי מה שכתב הרמב"ם (שם ב) לגבי הכהנים: "וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה, ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה", וכיון שמצאנו שעבודה זו של שאיבת מים, אינה עבודה של כבוד, כמבואר בדעת זקנים מבעלי התוס' על הפס' (דברים כט, ו): "מִחֻטָּב עֲצִיף עַד שֹׁאֵב מִיְמֶיךָ", שכתבו: "מחוטב עציץ - אלו העבדים, עד שואב מימך - אלו השפחות" - אם כן לא מסתבר שעבודה זו נעשתה על ידי הכהנים. וכע"ז כתב לי הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א: "מסתבר דאספקת מים ומזון מוטלת על הלויים".

72. וכמו שכתוב בתוספתא (תענית ג, ב): "שמנה משמרות תיקן משה לכהונה ושמנה ללווייה. משעמד דוד ושמואל הרואה עשאו עשרים וארבע משמרות כהונה, ועשרים וארבע משמרות לוייה", ובבראשית רבתי (ויחי): "ששים גבורים - כ"ד משמרות כהנים וכ"ד משמרות לויים וי"ב

כח ע"א

[א] רש"י ד"ה הללו וצריכין חיזוק ל"ג - אבל הגאונים גרסי, וערע"ב.

אור אליהו

ומשום כך מוסיף רש"י בד"ה הללו וכותב: "וצריכין חיזוק לא גרסינן הכא"⁷⁷. כלומר, שלפירוש רש"י אין מקום לגירסא זו כמובן, שהרי לגירסא: "והללו דברי סופרים וצריכין חיזוק" מבואר שיש כאן כח לדברי סופרים יותר מדברי תורה, והרי לפירוש רש"י, אדרבא כאן רואים שיש כח לדברי תורה יותר מאשר דברי סופרים, שלכן המעמד של מנחה, שהיא מהתורה, לא נדחה, ואילו המעמד של נעילה, שהיא מדברי סופרים, כן נדחה.

אבל⁷⁸ הגאונים גרסי לה⁷⁹: "מה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה ואין צריכין חיזוק, והללו דברי סופרים וצריכין חיזוק". כלומר לגירסת הגאונים קושיית הגמ' "מה הפרש בין זה לזה" היא על מה ששנינו: "קרבן מוסף אין בו במנחה, קרבן עצים אין בו בנעילה". והיינו, שמקשה הגמ' מדוע ביום שיש קרבן מוסף נדחה המעמד רק של מנחה, ואילו ביום שיש בו קרבן עצים נדחה המעמד גם של מנחה וגם של נעילה. ועל זה תירצה הגמ' שקרבן מוסף הוא מדברי תורה, ודברי תורה אינם צריכים חיזוק, לכן מספיק שידחה את

ונראה הטעם משום שכן מבואר במשנה⁷⁵ (כו ע"א), שלגבי מעמד תנן: "על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים של לויים ושל ישראלים". ולגבי משמר תנן: "וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהו וקוראין במעשה בראשית"⁷⁶.

[א] בגמ': "כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד כו' מה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה והללו דברי סופרים". וכתב רש"י ד"ה הללו דברי תורה: "מנחה, כדאמרינן בברכות (כו ע"ב): יצחק אבינו תיקן תפלת מנחה, שנאמר ויצחק יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. ודנעילה מדברי סופרים". כלומר, לפירוש רש"י קושיית הגמ' "מה הפרש בין זה לזה" היא על מה ששנינו: "קרבן עצים אין בו בנעילה", והיינו, שמקשה הגמ' מדוע ביום שיש בו קרבן עצים נדחה המעמד של נעילה, ואילו המעמד של מנחה לא נדחה. ועל זה תירצה הגמ', שמנחה היא מדברי תורה, ולכן אין כח בקרבן העצים לדחות את המעמד שלה, ואילו נעילה היא מדברי סופרים, ולכן יש כח בקרבן עצים לדחות את המעמד שלה.

ולאחריהם אסורין, שבתות וימים טובים, הן אסורין לפניהן ולאחריהן מותרין. ומה הפרש בין זה לזה, הללו דברי תורה ודברי תורה אין צריכין חיזוק, הללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק".⁷⁸ ממה שציין רש"י שלא גורסים "וצריכין חיזוק" מבואר שראה גירסא זו, אלא שהכריע רש"י כגירסא שלפניו, והיא ישרה בעיניו.

⁷⁹. וכן הוא באוצר הגאונים (תענית, חלק התשובות פסקה עג) וכן מבואר שגרסו רבינו חננאל ורבינו גרשום.

הברייתא איפכא, אנשי מעמד היו מתפללין ואנשי משמר מתכנסין לבית הכנסת, והגיה גם ברש"י אנשי משמר הראשון צריך להיות אנשי מעמד".

⁷⁵. וקו"ל דאפכינן ברייתא מקמי מתני' (עיין ב"ק צו ע"ב, יבמות פג ע"א).

⁷⁶. וכן דייקו מלשון המשנה בשדה יצחק ובהגהות הר"ב מרשבבורג.

⁷⁷. ומה שנקט רש"י "הכא", משום שלעיל (יו ע"ב) לגבי מגילת תענית אכן גרסינן לה: "דתניא, הימים האלה הכתובין במגילת תענית, לפניהם